

**ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE
WOJEWODY MAZOWIECKIEGO**

z dnia 13 grudnia 2017 r.
w sprawie nadania nazwy ulicy

Na podstawie art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. poz. 744 oraz z 2017 r. poz. 1389) zarządza się, co następuje:

§ 1. Zmienia się dotychczasową nazwę ulicy położonej w Gminie Iłów z 18 Stycznia (1945) na Bitwy nad Bzurą.

§ 2. Wykonanie zarządzenia powierza się Wójtowi Gminy Iłów.

§ 3. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Uzasadnienie

W dniu 2 września 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 744), zwana dalej „ustawą”. Ustawa została zmieniona ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. poz. 1389).

Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 ustawy, obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Stosownie do art. 1 ust. 2 ustawy za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944 - 1989.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy w przypadku niewykonania obowiązku przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1 ustawy w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin na podjęcie działań przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Rada Gminy Iłów nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała zmiany nazwy ulicy 18 Stycznia (1945). Wojewoda zwrócił się, w trybie art. 6 ust. 3 ustawy, do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wydanie opinii potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1 (pismo z dnia 24 listopada 2017 r. znak WNP-I.40.659.2017.KS). Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu

na wydanie zarządzenia zastępczego. Opinia IPN wpłynęła do organu nadzoru w dniu 6 grudnia 2017 r. (pismo z dnia 6 grudnia 2017 r. znak BUW-940-229(4)/17).

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa 18 Stycznia (1945) wypełnia normę art. 1 ustawy.

Nazwa 18 Stycznia prawdopodobnie odnosi się do daty 18 stycznia 1945 r. W nazwie ulicy nie zawarto bowiem pełnej daty, wskazującej na upamiętnienie innego konkretnego wydarzenia.

W styczniu i lutym 1945 r. na froncie wschodnim II wojny światowej trwała operacja wschodniopruska (zwana także operacją mazowiecko - mazurską). Stanowiła ona część tzw. ofensywy styczniowej Armii Czerwonej. Celem operacji wykonywanej siłami 2 i 3 Frontu Białoruskiego było odcięcie wojsk niemieckich w Prusach Wschodnich od głównych sił i ich rozbitcie.

Dnia 13 stycznia 1945 r. po przygotowaniu artyleryjskim rozpoczął się I etap operacji wschodniopruskiej i natarcie 3 Frontu Białoruskiego. Główny ciężar uderzenia był skupiony w rejonie na północny wschód od Gąbina (w okolicach Iłowa). Pierwszego dnia operacji nie osiągnięto większych sukcesów, postęp wojsk wyniósł zaledwie 2-3 km, jedynie w pasie działania 28 Armii (bezpośrednio na wschód od Gąbina) udało się przełamać pierwszą linię obrony na głębokość 7 km. Dnia 14 stycznia 1945 r. Niemcy przeszli do kontrataków, co spowodowało dalsze spowolnienie natarcia. Tego samego dnia ruszyło natarcie 2 Frontu Białoruskiego z okolic Różana. Wojska radzieckie osiągnęły w dniu 16 stycznia 1945 r. przełamanie linii niemieckich na kierunku różańskim, zajmując Pułtusk, Nasielsk i Maków Mazowiecki. Na odcinku 3 Frontu Białoruskiego wprowadzenie do walki formacji pancernych nie przyniosło większego efektu, a skuteczna obrona niemiecka zatrzymała dalsze postępy atakujących. W dniu 17 stycznia 1945 r. do walki wprowadzono 5 armię pancerną 2 Frontu, co pozwoliło na poszerzenie i pogłębienie wylomu. 18 stycznia 1945 r. wojska radzieckie na kierunku mławskim włamały się na szerokość 110 km i głębokość 60 km. Równocześnie po krwawych walkach 3 Front Białoruski przełamał ostatecznie obronę niemiecką na północ od Gąbina i wbił się na głębokość ponad 40 km, forsując przy tym rzekę Wystruć. Ponieważ na przewidywanym pierwotnie kierunku natarcia (linia Gąbin – Wystruć) 3 Front Białoruski nie osiągnął sukcesów, zdecydowano przenieść ciężar ofensywy w uzyskany wylom na linię Krupiszki – Tapiawa. W efekcie powyższych działań rozbity został niemiecki 26 Korpus Armijny oraz 2 Armia, a w wylomy w linii frontu Rosjanie wprowadzili jednostki szybkie.

Stwierdzenie, że prowadzone w dniach 13 - 18 stycznia 1945 r. walki doprowadziły do "wyzwolenia", do dziś wzbudza kontrowersje. Choć Armia Czerwona wyparła z ziem mazowieckich Niemców, to na ich miejsce wszedł nowy ciemiężyciel - pojawiły się jednostki sowieckie, a wśród nich NKWD. Okupacja niemiecka została zamieniona na sowiecką.

Stosownie do brzmienia art. 1 i 6 ust. 1 ustawy wskazać należy, że podstawowym jej założeniem było skuteczne wyeliminowanie z przestrzeni publicznej nazw propagujących symbole ustrojów totalitarnych, przy poszanowaniu miejsc pochówku, grobów i cmentarzy, a także własności prywatnej. Przedsięwzięcie zmiany nazw jest jednym z elementów polityki historycznej, jako kategorii historii służącej kształtowaniu świadomości historycznej społeczeństwa, w tym świadomości gospodarczej i terytorialnej oraz wzmocnieniu publicznego dyskursu o przeszłości w kierunku pielęgnowania więzi narodowych niezależnie

od bieżącej polityki państwa. Polityka historyczna dotyczy interpretacji faktów, bytów i zdarzeń oraz jest rozpatrywana w kategoriach racji stanu społeczeństwa i narodu, jako element mający charakter długofalowy i stanowiący fundament państwa.

Na mocy art. 6 ust. 2 i 3 ustawy organ nadzoru jest zatem zobligowany do wydania zarządzenia zastępczego dokonującego zmiany nazwy ulicy z 18 Stycznia (1945) na Bitwy nad Bzurą.

Nazwa „Bitwa nad Bzurą” odnosi się do największej bitwy w czasie Wojny Obronnej Polski 1939 r., toczonej w trzech fazach, w dniach od 9 do 18 września nad Bzurą, znanej również jako Bitwa pod Kutnem. Bitwa została stoczona przez armie polskie „Poznań” i „Pomorze” z niemieckimi 8. Armią Johanna Blaskowitza i 10. Armią Waltera von Reichenau w składzie Grupy Armii „Południe” gen. Gerda von Rundstedta. Całością sił polskich dowodził dowódca Armii „Poznań” gen. dyw. Tadeusz Kutrzeba, na czele Armii „Pomorze” stał gen. dyw. Władysław Bortnowski. Bitwa rozpoczęła się 9 września natarciem z nad Bzury na południe grupy operacyjnej Armii „Pomorze” gen. Edmunda Knoll-Kownackiego, złożonej z trzech dywizji piechoty. Wspierały ją dwie brygady kawalerii: Wielkopolska i Podolska. Impet polskiej ofensywy zaskoczył Niemców. W ciągu czterodniowych zaciętych walk polskie oddziały zdobyły Łęczycę, Piątek, Ozorków i podeszły pod Zgierz. Niemcy ponieśli duże straty. Na pomoc zagrożonej 8. Armii dowództwo niemieckie skierowało znaczne siły. Wobec wzrastającej przewagi niemieckiej gen. Kutrzeba wstrzymał natarcie na południe i zdecydował się uderzyć w kierunku Sochaczewa - chciał zdobyć przeprawy przez Bzurę i przebijać się do Warszawy. 14 września rozpoczęła się druga faza bitwy. Piechota Armii „Pomorze” sforsowała Bzurę, ale zagrożona przez niemieckie kolumny pancerne musiała się wycofać. 15 września rozpoczął się odwrót polskich oddziałów w kierunku Puszczy Kampinoskiej, atakowanych bezustannie przez około 300 niemieckich samolotów. 16 września wojska niemieckie przeszły do natarcia, okrążając stopniowo i rozbijając polskie oddziały. Tylko około 30 tys. ludzi z 200-tysięcznego polskiego zgrupowania zdołało przebić się do Warszawy i Modlina. Bitwa nad Bzurą, mimo że w końcowym rezultacie zakończyła się klęską armii „Pomorze” i „Poznań”, spełniła ważne zadanie operacyjno-strategiczne: zmusiła dowództwo niemieckie do zmiany planu działań, opóźniła kapitulację Warszawy i uniemożliwiła wykorzystanie niemieckich wojsk szybkich do przegrupowania na południowe skrzydło GA „Sud” w celu przyspieszenia działań na Lubelszczyźnie.

Na podstawie art. 5 ustawy pisma oraz postępowania sądowe i administracyjne w sprawach dotyczących ujawnienia w księgach wieczystych oraz uwzględnienia w rejestrach, ewidencjach i dokumentach urzędowych zmiany nazwy dokonanej na podstawie ustawy są wolne od opłat, zaś zmiana nazwy dokonana na podstawie ustawy nie ma wpływu na ważność dokumentów zawierających nazwę dotychczasową.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. Termin wejścia w życie zarządzenia, ze względu na ważny interes państwa i przytoczoną wyżej argumentację, dotyczącą podstawowych założeń ustawy, oraz z uwagi na bezczynność Gminy w zakresie zmiany nazwy, czyni zadość zasadom demokratycznego państwa prawnego, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1523).

Jednocześnie, na podstawie art. 6 ust. 4 i art. 3 ust. 4 ustawy w związku z art. 98 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875), pouczam, że na zarządzenie zastępcze Gminie przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w terminie 30 dni od dnia doręczenia, wnoszona za pośrednictwem organu, który skarżone zarządzenie wydał.

WOJEWODA MAZOWIECKI

Zdzisław Sipiera